

บันทึก

เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาและลงมติเรื่องกรรมการใน
ระเบียบวาระการประชุมที่กำหนดไว้ว่า “พิจารณาเรื่องอื่น ๆ”
(มาตรา ๑๑๗๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์)

กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ได้มีหนังสือที่ พณ ๐๕๐๔/๑๖๗๙ ลงวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๙ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ความว่า กรมทะเบียนการค้ามีปัญหาคอขวดเกี่ยวกับการรับจดทะเบียนเปลี่ยนกรรมการ ซึ่งบริษัทได้อาศัยมติของที่ประชุมใหญ่พิจารณาและลงมติเรื่องกรรมการไว้ในระเบียบวาระเรื่องอื่น ๆ มายื่นขอจดทะเบียน โดยมีข้อเท็จจริงดังนี้

บริษัทอุตสาหกรรมไหมไทย จำกัด ทะเบียนเลขที่ ๒๖๗๖ จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ ตามหลักฐานทางทะเบียนจนถึงวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๒๘ มีกรรมการทั้งหมดเก้าคน โดยนางแคโรไลนา วินสตัน แบร์รี่ เป็นกรรมการอยู่ด้วยคนหนึ่ง

เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๘ บริษัทฯ โดยนายวิลเลียม แมคคอร์ บู้ทซ์ นางอรศรี วัจวิวัฒน์ และนายจิตร โชติกเสถียร กรรมการผู้มีอำนาจ ได้ยื่นคำขอจดทะเบียนตามคำขอที่ ๓-๒๖๙๐ แก่ไวยาการทางทะเบียนเกี่ยวกับกรรมการ โดยขอจดทะเบียนให้นางแคโรไลนา วินสตัน แบร์รี่ ออกจากการเป็นกรรมการ และให้นายนาท ชัยเจริญ เข้าเป็นกรรมการของบริษัทฯ สืบแทน โดยมีเอกสารหลักฐานในการขอจดทะเบียนครั้งนี้ คือ

๑. สำเนาหนังสือบอกกล่าวนัดประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้น ครั้งที่ ๒/๒๕๒๘ ลงวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๘ สำคัญในหนังสือบอกกล่าวได้กำหนดวัน เวลา สถานที่ และระเบียบวาระการประชุมไว้ ๓ เรื่อง ดังนี้

- (๑) รับรองรายงานการประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้น ครั้งที่ ๑/๒๕๒๘
- (๒) ยืนยันมติของที่ประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้น ครั้งที่ ๑/๒๕๒๘
- (๓) พิจารณาเรื่องอื่น ๆ

๒. สำเนารายงานการประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้น ครั้งที่ ๒/๒๕๒๘ เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๒๘ ซึ่งปรากฏหลักฐานว่า ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องกรรมการในวาระการประชุมวาระที่ ๓ พิจารณาเรื่องอื่น ๆ โดยมีมติให้นางแคโรไลนา วินสตัน แบร์รี่ พ้นจากตำแหน่งกรรมการของบริษัทฯ และแต่งตั้งให้นายนาท ชัยเจริญ เข้าเป็นกรรมการแทน

คำขอจดทะเบียนที่ ๓-๒๖๙๐ ดังกล่าวข้างต้น นายทะเบียนได้ตรวจพิจารณาแล้ว รับจดทะเบียนให้เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๘

ต่อมานายบุญสม บุตรหงษ์ ได้มีหนังสือลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙ แจ้งมายังนายทะเบียนว่าได้รับมอบอำนาจจากนางแคโรไลนา วินสตัน แบร์รี่ ขอให้นายทะเบียนยกเลิกการ

จดทะเบียนกรรมการ(คำขอที่ ๓-๒๖๕๐) โดยอ้างว่ามติของที่ประชุมผู้ถือหุ้นซึ่งให้อนนางแคโรไลนา ฯ ออกจากกรรมการไม่ชอบ เพราะการประชุมดังกล่าวมิได้กำหนดวาระพิจารณาเรื่องกรรมการไว้

ฉะนั้น กรมทะเบียนการค้าจึงมีปัญหาดังนี้

๑. หนังสือบอกกล่าวนัดประชุมในระเบียบวาระ “เรื่องอื่น ๆ” นั้น ที่ประชุมจะพิจารณาและลงมติในเรื่องกรรมการได้หรือไม่

๒. ระเบียบวาระการประชุม “เรื่องอื่น ๆ” ควรจะมีขอบเขตเพียงใด และเรื่องในลักษณะใด

ปัญหาของกรมทะเบียนการค้าดังกล่าวข้างต้นนี้ เจ้าหน้าที่ของกรมทะเบียนการค้ามีความเห็นออกเป็นสองฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายแรก มีความเห็นว่า ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นสามารถพิจารณาและลงมติเรื่องกรรมการในระเบียบวาระการประชุมเรื่องอื่น ๆ ได้ โดยมีเหตุผลดังนี้

๑. การระบุดูระเบียบวาระเรื่องอื่น ๆ ไว้ในหนังสือบอกกล่าวนัดประชุมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถือหุ้นเมื่อได้รับหนังสือบอกกล่าวแล้ว สามารถเตรียมเรื่องต่างๆ ขึ้นเสนอให้ที่ประชุมพิจารณาในวาระเรื่องอื่น ๆ ได้ และเมื่อที่ประชุมยอมรับให้มีการพิจารณา และลงมติในเรื่องดังกล่าว ก็ถือว่าเป็นการพิจารณาเรื่องที่ได้ออกกล่าวแล้วโดยชอบ เว้นแต่เป็นเรื่องสำคัญที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นมติพิเศษ

๒. มาตรา ๑๑๕๑^๑ ระบุว่า “เฉพาะแต่ที่ประชุมใหญ่เท่านั้น อาจจะต้องหรือถอนกรรมการได้” ฉะนั้น แม้จะเป็นวาระเรื่องอื่น ๆ แต่เมื่อที่ประชุมผู้ถือหุ้นได้ลงมติเรื่องการแต่งตั้งกรรมการไว้แล้ว ก็ควรใช้ได้ แม้ว่าหนังสือบอกกล่าวนัดประชุมจะระบุระเบียบวาระเพียงว่าพิจารณาเรื่องอื่น ๆ หรือพิจารณาการดำเนินงานหรือดำเนินกิจการของบริษัทฯ หรือการปรับปรุงบริษัทฯ ก็ตาม

ฝ่ายที่สอง มีความเห็นว่า การพิจารณาและลงมติเรื่องกรรมการในระเบียบวาระเรื่องอื่น ๆ เป็นการขัดต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๗๕^๒ และขัดต่อข้อบังคับของบริษัท ฯ ข้อ ๒๑^๓ เพราะ

๑. มาตรา ๑๑๗๕ ได้กำหนดไว้ชัดเจน “หนังสือบอกกล่าวนัดประชุมทุกคราวจะต้องระบุสภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมปรึกษากันนั้นด้วย” การที่ที่ประชุมผู้ถือหุ้นพิจารณา

^๑ มาตรา ๑๑๕๑ อันผู้เป็นกรรมการนั้น เฉพาะแต่ที่ประชุมใหญ่เท่านั้นอาจจะต้องหรือถอนได้

^๒ มาตรา ๑๑๗๕ คำบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่ทุกคราวนั้น ให้ลงพิมพ์โฆษณาอย่างน้อยสองคราวในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ฉบับหนึ่งก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน หรือส่งทางไปรษณีย์ไปยังผู้ถือหุ้นทุกคนบรรดามีชื่อในทะเบียนของบริษัทก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ในคำบอกกล่าวนั้น ให้ระบุสถานที่ วัน เวลา และสภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมปรึกษากันนั้นด้วย

^๓ ข้อ ๒๑ การเรียกประชุมสามัญและวิสามัญ ให้บอกกล่าวแก่ผู้ถือหุ้นล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันประชุม พร้อมกับระบุสถานที่ วัน เวลา และระเบียบวาระการประชุมด้วย

และลงมติเรื่องกรรมการในระเบียบวาระเรื่องอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้ระบุสภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมกันไว้ในหนังสือบอกกล่าวนัดประชุม จึงไม่อาจกระทำได้

๒. สภาพแห่งกิจการที่จะประชุมปรึกษาตามมาตรา ๑๑๗๕ กำหนดบังคับว่า จะต้องกำหนดในคำบอกกล่าวนัดประชุมไปด้วยนั้น ก็คือเรื่องต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ว่า จะต้องกระทำโดยมติของที่ประชุมใหญ่ เช่น การแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการ การแต่งตั้งและถอดถอนผู้ชำระบัญชี เป็นต้น

๓. มีคำพิพากษาฎีกาที่พอจะเทียบเคียงและสนับสนุนในเรื่องนี้ได้ คือ คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๖๔๔/๒๕๒๐ พิพากษาว่า “หนังสือบอกกล่าวเรียกประชุมระบุเพียงว่ากิจการที่จะปรึกษาคือเรื่องยอเจ้าหนี้และยอจ่ายเงินปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายและปัญหาอื่น ๆ แต่ในการประชุมในที่ประชุมกลับปรึกษาและลงมติในเรื่องเปลี่ยนตัวผู้ชำระบัญชีซึ่งมิได้ระบุไว้ในคำบอกกล่าวนั้นเลย จึงเป็นการประชุมปรึกษาที่มิได้ระบุสภาพแห่งกิจการที่จะปรึกษาให้ครบถ้วน”

๔. เมื่อพิจารณาจากข้อบังคับของบริษัทฯ ข้อ ๒๑ แล้ว เห็นว่ามีความหมายเช่นเดียวกับ ป.พ.พ.มาตรา ๑๑๗๕ โดยได้กำหนดไว้ชัดแจ้งว่า การเรียกประชุมสามัญหรือวิสามัญผู้ถือหุ้น ต้องระบุระเบียบวาระการประชุมไว้ในคำบอกกล่าวด้วย

เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเจ้าหน้าที่ของกรมทะเบียนการค้ามีความเห็นแยกออกเป็นสองฝ่าย กรมทะเบียนการค้าจึงขอให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาวินิจฉัย เพื่อยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานต่อไป

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๓) ได้พิจารณาข้อหาดังกล่าว ประกอบกับได้ฟังคำชี้แจงของผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ (กรมทะเบียนการค้า) แล้ว มีความเห็นดังนี้

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัทอุตสาหกรรมไหมไทย จำกัด ได้ความว่า บริษัทฯ มีหนังสือบอกกล่าวนัดประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้น โดยกำหนดระเบียบวาระการประชุมไว้ ๓ เรื่อง คือ (๑) รับรองรายงานการประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้น ครั้งที่ ๑/๒๕๒๔ (๒) ยินยอมมติที่ประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้น ครั้งที่ ๑/๒๕๒๔ และ (๓) พิจารณาเรื่องอื่น ๆ แต่ในการประชุมวาระที่ ๓ นั้น ที่ประชุมได้พิจารณาและมีมติให้นางแคโรไลนา วินสตัน แบร์รี พ้นจากตำแหน่งกรรมการของบริษัทฯ และแต่งตั้งให้นายนาท ชัยเจริญ เป็นกรรมการแทนเมื่อระเบียบวาระการประชุมของบริษัทฯ ไม่มีกำหนดวาระเรื่องการแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการไว้ มีแต่ในระเบียบวาระที่ ๓ ระบุไว้แต่เพียงว่า “พิจารณาเรื่องอื่น ๆ” จึงมีปัญหาว่า ที่ประชุมผู้ถือหุ้นจะพิจารณาและลงมติถอดถอนและตั้งกรรมการใหม่ในระเบียบวาระการประชุม “พิจารณาเรื่องอื่น ๆ” ได้หรือไม่

การบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๗๕ วรรคสองกำหนดว่า “ในคำบอกกล่าวนั้นให้ระบุสถานที่ วัน เวลา และสภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมปรึกษากันนั้นด้วย”

ความในวรรคสองนี้ กำหนดให้ผู้เรียกประชุมระบุในคำบอกกล่าวการประชุมไว้

เป็นสองประเภท คือ

(๑) สถานที่ วัน เวลาที่จะประชุม ข้อนี้เป็นการกำหนดตายตัวชัดเจนและเป็นเรื่องปฏิบัติได้

(๒) สภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมปรึกษากัน ข้อนี้เป็นความที่กว้างกว่าใน (๑) และกล่าวถึงเหตุการณ์ในอนาคต คือ “ที่จะได้ประชุมปรึกษากัน” ซึ่งแสดงว่าย่อมหมายความว่ารวมถึงกิจการซึ่งไม่อาจคาดหมายที่จะระบุในขณะออกหนังสือนัดประชุมได้ด้วย

ในข้อนี้จะต้องดูความหมายของคำบางคำจากพจนานุกรม

สภาพ หมายความว่า “ความเป็นเองตามธรรมชาติของมัน ลักษณะในตัวเอง ภาวะธรรมชาติ”

กิจการ หมายความว่า “การงานที่ประกอบ ธุระ”

สำหรับคำแปลภาษาอังกฤษก็แยกลักษณะออกเป็นสองตอนดังกล่าวข้างต้น คือ ใช้คำว่า “The notice shall specify the place, the day and the hour of meeting and the nature of business to be transacted”

ปัญหาที่จะต้องพิจารณาก็คือ วาระการประชุม “เรื่องอื่นๆ” เป็นการระบุ “สภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมปรึกษากัน” อย่างหนึ่งหรือไม่

ถ้าจะตีความอย่างกว้างก็อาจพิจารณาว่า “เรื่องอื่นๆ” เป็นสภาพแห่งกิจการที่จะประชุมปรึกษากันอย่างหนึ่ง คือเป็นเรื่องที่จะพูดกันนอกเหนือจากเรื่องต้น ๆ ที่ระบุไว้ชัดเจนแล้ว เพราะเป็นเรื่องของอนาคต (ที่จะได้ประชุมปรึกษา) ซึ่งไม่อาจคาดหมายล่วงหน้าได้ว่าจะมีเรื่องอะไรบ้าง ดังนั้น “เรื่องอื่นๆ” จึงเป็นสภาพแห่งกิจการอย่างหนึ่ง

ถ้าจะตีความอย่างแคบก็อาจพิจารณาว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องถอดถอนกรรมการ เป็นเรื่องส่วนตัวเสียของผู้ถือหุ้นคนหนึ่งซึ่งเป็นกรรมการโดยตรง จึงควรต้องระบุให้ชัดเจนว่า จะมีการเปลี่ยนตัวกรรมการ ถ้าจะปล่อยให้ใช้ระเบียบวาระ “เรื่องอื่นๆ” มาถอดถอนกรรมการได้แล้ว ก็อาจมีการแก่งแย่งกันได้ โดยการเสนอให้ถอดถอนกรรมการซึ่งมิได้เข้าประชุมด้วย

ในข้อนี้ควรนำเรื่องต่อไปนี้อาจอภิปรายประกอบด้วย

(๑) กรรมการเป็นผู้ออกระเบียบวาระการประชุม สำหรับเรื่องนี้เป็นข้อเสนอของผู้ถือหุ้นเกิดขึ้นในที่ประชุม กรรมการไม่มีโอกาสทราบล่วงหน้าได้เลยว่าจะมีการถอดถอนกรรมการผู้นั้น ฉะนั้น จึงกำหนดลงไว้ในวาระการประชุมไม่ได้

(๒) ที่ว่าอาจมีการเสนอให้ถอดถอนกรรมการในขณะที่ผู้นั้นมิได้เข้าประชุมได้นั้น เห็นว่าถ้ากรรมการผู้นั้นได้ปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการแล้ว ก็ไม่ควรขาดการประชุม เพราะมาตรา ๑๑๔๔^๔ กำหนดว่ากรรมการอยู่ในความครอบงำของที่ประชุมใหญ่แห่งผู้ถือหุ้นทั้งปวง มาตรา ๑๑๕๑^๕ กำหนดว่า กรรมการนั้นเฉพาะที่ประชุมใหญ่อาจจะตั้งหรือถอนได้ และโดยเฉพาะ

^๔ มาตรา ๑๑๔๔ บรรดาบริษัทจำกัด ให้มีกรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนด้วยกันจัดการตามข้อบังคับของบริษัท และอยู่ในความครอบงำของที่ประชุมใหญ่แห่งผู้ถือหุ้นทั้งปวง

^๕ โปรดดูเชิงอรรถที่ (๑)

มาตรา ๑๑๔^๖ วางหน้าที่กรรมการไว้ว่าเมื่อเสนองบดุล กรรมการต้องเสนอรายงานต่อที่ประชุมใหญ่แสดงว่าภายในรอบปีนั้น การงานของบริษัทได้จัดทำไปเป็นประการใด

(๓) ปัญหาที่ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ฝ่ายที่สองชี้แจงต่อที่ประชุมว่าการไม่กำหนดระเบียบวาระให้ชัดแจ้งว่ากรรมการคนหนึ่งจะถูกถอดถอน จะทำให้มีการเอาเปรียบกันโดยผู้หนึ่งไม่มีโอกาสมาชี้แจงต่อที่ประชุมได้นั้น คณะกรรมการกฤษฎีกา(กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๓) เห็นว่า ควรจะได้พิจารณาถึงลักษณะของงานที่ว่าเรื่องการแต่งตั้งหรือถอดถอนกรรมการนั้น เป็นงานของบริษัทฯ หากใช้เรื่องส่วนได้เสียของผู้ถือหุ้นไม่ ดังจะเห็นได้จากมาตรา ๑๑๕^๗ ในกรณีที่มิได้ตำแหน่งกรรมการว่างลงเพราะเหตุอื่น นอกจากถึงคราวออกตามเวร คณะกรรมการก็มีอำนาจแต่งตั้งกรรมการขึ้นแทนได้เอง โดยไม่ต้องขอมติจากที่ประชุมใหญ่ นอกจากนั้นข้อที่ว่าผู้ถูกถอดถอนควรมีสติโต้แย้งเพื่อป้องกันส่วนได้เสียของตนนั้น ก็มีมาตรา ๑๑๔^๖ บังคับไว้ว่าผู้ถือหุ้นคนใดมีส่วนได้เสียเป็นพิเศษในข้ออันใด ซึ่งที่ประชุมจะลงมติ ห้ามมิให้ผู้ถือหุ้นนั้นออกเสียงลงคะแนนด้วยในข้อนั้น

อย่างไรก็ดี แม้กรรมการนั้นจะได้เข้าประชุมด้วย และมีโอกาสโต้แย้งข้อกล่าวหาของผู้ถือหุ้น แต่ถ้ามติของที่ประชุมใหญ่ให้ถอดถอน ก็ย่อมเป็นอำนาจของที่ประชุมผู้ถือหุ้นที่จะทำได้ตามมาตรา ๑๑๕^๘

เรื่องนี้คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๓) เห็นว่า ถ้าจะถือหลักว่า การกำหนดวาระประชุมในเรื่อง “อื่น ๆ” จำเป็นจะต้องระบุเรื่องให้ชัดแจ้ง เพื่อผู้ถือหุ้นนั้นจะได้เตรียมตัวมาพูดในที่ประชุมได้แล้วก็จะเกิดปัญหาบางประการ เช่น (๑) จะต้องวางหลักให้แน่นอนว่าเรื่องอะไรบ้างที่ต้องระบุให้ชัดแจ้ง (๒) เมื่อวางหลักเช่นนี้แล้วจะมีวาระประชุม “เรื่องอื่น ๆ” ได้อีกหรือไม่ (๓) เรื่องที่ผู้ถือหุ้นเสนอเป็น “เรื่องจร” ขึ้นในที่ประชุมในวาระ “เรื่องอื่น ๆ” และที่ประชุมยอมรับข้อเสนอให้พิจารณาได้ ที่ประชุมจะมีอำนาจลงมติในเรื่องนั้นได้หรือไม่ และ (๔) ฐานะของกรรมการนั้นก็ถือเป็นตัวแทนของบริษัท (มาตรา ๑๑๖^๙) เมื่อผู้ถือหุ้นได้แสดงเจตนาแทนบริษัทที่จะถอดถอนกรรมการผู้ใดตามอำนาจในมาตรา ๑๑๕^{๑๐}) แล้ว

^๖ มาตรา ๑๑๔ ในเมื่อเสนองบดุล กรรมการต้องเสนอรายงานต่อที่ประชุมใหญ่ แสดงว่าภายในรอบปีซึ่งพิจารณาکنونั้นการงานของบริษัทได้จัดทำไปเป็นประการใด

^๗ มาตรา ๑๑๕ ถ้าตำแหน่งว่างลงในสภากรรมการเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามเวร ไซ้ ท่านว่ากรรมการจะเลือกผู้ขึ้นตั้งขึ้นใหม่ให้เต็มทีว่างก็ได้ แต่บุคคลที่ได้เป็นกรรมการใหม่เช่นนั้น ให้มีเวลาอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาที่กรรมการผู้ออกไปนั้นชอบที่จะอยู่ได้

^๘ มาตรา ๑๑๔ ผู้ถือหุ้นคนใดมีส่วนได้เสียเป็นพิเศษในข้ออันใดซึ่งที่ประชุมจะลงมติ ท่านห้ามมิให้ผู้ถือหุ้นคนนั้นออกเสียงลงคะแนนด้วยในข้อนั้น

^๙ โปรดดูเชิงอรรถที่ (๑)

^{๑๐} มาตรา ๑๑๖ ความเกี่ยวพันกันในระหว่างกรรมการและบริษัทและบุคคลภายนอกนั้น ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยตัวแทน

^{๑๑} มาตรา ๑๑๕ ถ้าที่ประชุมใหญ่ถอนกรรมการผู้หนึ่งออกก่อนครบกำหนดของเขา และตั้งคนอื่นไว้แทนที่ไซ้ ท่านว่าบุคคลที่เป็นกรรมการใหม่นั้น ให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาที่กรรมการผู้ถูกถอนนั้นชอบที่จะอยู่ได้

ความเป็นตัวแทนบริษัทของกรรมการนั้นย่อมต้องระงับสิ้นไปตามมาตรา ๘๒๖^{๑๒} และมาตรา ๘๒๗^{๑๓} ประกอบกับมาตรา ๑๑๖๘ (๔)^{๑๔} และมาตรา ๑๑๗๐^{๑๕}

ควรสังเกตว่าตามมาตรา ๑๑๕๖^{๑๖} นั้น ที่ประชุมใหญ่มีอำนาจถอดถอนกรรมการก่อนครบกำหนดวาระและแต่งตั้งผู้อื่นแทนได้ และเมื่อกรรมการนำเรื่องการเปลี่ยนแปลงกรรมการไปจดทะเบียนตามมาตรา ๑๑๕๗^{๑๗} แล้ว กรรมการไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นที่ได้อนุมัติ (มาตรา ๑๑๗๐^{๑๘} ผู้ถือหุ้นที่มีได้อนุมัติจะมีทางแก้ก็แต่โดยนำคดีไปฟ้องภายใน ๖ เดือนนับแต่วันอนุมัติ (มาตรา ๑๑๗๐ วรรคสอง)

ปัญหาอยู่ที่ว่าจะตีความประโยคที่ว่า “สภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมปรึกษากันนั้น” ว่า มีลักษณะเพียงใด (โปรดดูความหมายของคำว่าสภาพและกิจการที่ปรากฏอยู่ข้างต้น) คือจะตีความให้มีลักษณะอย่างกว้างหรืออย่างแคบ และวาระประชุมใน “เรื่องอื่นๆ” จะถือว่าเป็นสภาพแห่งกิจการอย่างหนึ่งได้หรือไม่ ความในประโยคนี้เขียนขึ้นลอยๆ โดยไม่มีบทบัญญัติในที่อื่นที่จะช่วยอธิบายความหมายให้แน่ชัด จึงควรจะคำนึงถึงหลักในการตีความกฎหมายอีกข้อหนึ่งที่ว่าไม่ควรตีความกฎหมายไปในทางไร้ผล ประกอบหลักในการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔^{๑๙}

^{๑๒} มาตรา ๘๒๖ อันสัญญาตัวแทนย่อมระงับสิ้นไปด้วยตัวการถอนตัวแทนหรือด้วยตัวแทนบอกเลิกเป็นตัวแทน

อนึ่ง สัญญาตัวแทนย่อมระงับสิ้นไป เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือล้มละลาย เว้นแต่จะปรากฏว่าขัดกับข้อสัญญาหรือสภาพแห่งกิจการนั้น

^{๑๓} มาตรา ๘๒๗ ตัวการจะถอนตัวแทน และตัวแทนจะบอกเลิกเป็นตัวแทนเสียในเวลาใดๆ ก็ได้ทุกเมื่อ

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๑๔} มาตรา ๑๑๖๘ ในอันที่จะประกอบกิจการของบริษัทนั้น กรรมการต้องใช้ความเอื้อเฟื้อ สอดส่องอย่างบุคคลค้าขายผู้ประกอบด้วยความระมัดระวัง

ว่าโดยเฉพาะ กรรมการต้องรับผิดชอบร่วมกันในประการต่างๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

ฯลฯ

ฯลฯ

(๔) บังคับการให้เป็นไปโดยถูกต้องตามมติของที่ประชุมใหญ่

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๑๕} มาตรา ๑๑๗๐ เมื่อการซึ่งกรรมการคนใดได้ทำไปได้รับอนุมัติของที่ประชุมใหญ่แล้ว ท่านว่ากรรมการคนนั้นไม่ต้องรับผิดชอบในการนั้นต่อผู้ถือหุ้นซึ่งได้ให้อนุมัติหรือต่อบริษัทอีกต่อไป

ท่านห้ามมิให้ผู้ถือหุ้นซึ่งมิได้ให้อนุมัติด้วยนั้นฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันที่ประชุมใหญ่ให้อนุมัติแก่การเช่นนั้น

^{๑๖} โปรดดูเชิงอรรถที่ (๑๑)

^{๑๗} มาตรา ๑๑๕๗ การตั้งกรรมการขึ้นใหม่นั้น ตั้งใครเมื่อใดท่านให้นำความไปจดทะเบียนภายในสิบวันนับแต่วันที่จัดตั้งทุกครั้ง

^{๑๘} โปรดดูเชิงอรรถที่ (๑๕)

^{๑๙} มาตรา ๔ อันกฎหมายนั้น ท่านว่าต้องใช้ในกรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้นๆ

เกี่ยวกับเรื่องการแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการนี้ ถ้าจะถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องระบุในระเบียบวาระประชุมให้ชัดแจ้งแล้ว กฎหมายก็ควรจะได้ปฏิบัติไว้ว่าเป็นเรื่องจะต้องกำหนดไว้ทำนองเดียวกับมาตรา ๑๑๙๔^{๒๐} ซึ่งบังคับไว้ในเรื่องมติพิเศษว่า ข้อความที่จะนำเสนอให้ลงมติพิเศษทั้งสองครั้งต้องจดลงไว้เต็มสำนวนในคำบอกกล่าวนัดประชุมทั้งสองครั้งด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะหุ้นส่วนและบริษัท เป็นกฎหมายพาณิชย์ จึงย่อมต้องใช้ไปในทางให้มีสภาพคล่องตัวและสามารถปฏิบัติได้ เพราะเป็นเรื่องการค้าขาย ถ้าจะตีความเคร่งครัดว่า ใน “เรื่องอื่นๆ” ต้องกำหนดประเด็นให้ชัดด้วยแล้ว ก็จะเป็นการตีความกฎหมายไปในทางไร้ผล และเกิดการขัดข้องในการดำเนินธุรกิจ คำว่า “อื่นๆ” จึงน่าจะหมายความว่าเรื่องใด ๆ ที่พึงมีนอกเหนือจากเรื่องก่อน ๆ ซึ่งตามระเบียบวาระได้ระบุไว้ชัดแจ้งแล้ว และเป็นเรื่องอันอาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างการประชุม เพราะไม่อาจคาดหมายไว้ล่วงหน้าได้ ในตอนที่ออกระเบียบวาระการประชุม เท่ากับเป็นหัวข้อครอบคลุมไว้เพื่อป้องกันมิให้เกิดอุปสรรคแก่ผู้ถือหุ้นในการที่จะใช้อำนาจครอบงำกิจการของบริษัทได้อย่างสมบูรณ์ ถ้าจะแปลว่าวาระประชุมที่ระบุเรื่องอื่นๆ จะใช้ในการที่มีการเสนอเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ที่ประชุมพิจารณาไม่ได้แล้ว ก็จะเลยทำให้วาระประชุม “เรื่องอื่นๆ” ให้ไม่ได้ไปเสียเลย

มีข้อนำพิจารณาอีกทางหนึ่งคือ เหตุใดกฎหมายจึงเลือกใช้คำว่า “สภาพแห่งกิจการ” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้าง ซึ่งถ้านำคำแปลของคำว่า สภาพ และ กิจการ มาใช้ก็หมายความว่าได้แต่เพียงว่า “การงานหรือธุรกรรมตา” เท่านั้น (ดูคำแปลตอนต้น) ถ้ากฎหมายประสงค์ว่าหัวข้อประชุมทุกเรื่องจะต้องระบุประเด็นให้ชัด จะระบุเพียงแต่ “เรื่องอื่นๆ” ไม่ได้แล้วก็น่าจะใช้คำอื่นได้ เช่น “หัวข้อประชุม” (หัวข้อ หมายความว่า ต้นเรื่อง ส่วนสำคัญของเรื่องที่แยกออกเป็นส่วน ๆ และจดไว้เบื้องต้นแห่งเรื่องราว ใจความสำคัญ) หรือ “ประเด็นที่จะประชุม” (ประเด็น หมายความว่า ข้อสำคัญของเรื่องที่แยกหยิบยกขึ้นพิจารณา) หรือ “เรื่องที่จะประชุม”

เมื่อใดไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ท่านให้วินิจฉัยคดีนั้นตามคลองจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น

ถ้าและไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ท่านให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนี้ก็ไม่มีด้วยซ้ำ ท่านให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป

^{๒๐} มาตรา ๑๑๙๔ ถ้าที่ประชุมใหญ่ได้ลงมติอันใดเป็นลำดับกันสองครั้งประชุมแล้ว มติอันนั้นท่านให้ถือว่าเป็นมติพิเศษ เมื่อได้ทำให้เป็นไปโดยวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

ข้อความที่จะนำเสนอให้ลงมตินั้น ได้จดลงในคำบอกกล่าวนัดประชุมใหญ่ครั้งแรก
ที่ประชุมครั้งแรกได้ลงมติโดยคะแนนเสียงข้างมากไม่ต่ำกว่าสามในสี่ส่วนของจำนวนเสียงทั้งหมด

การประชุมใหญ่ครั้งหลังนั้น ได้นัดเรียกและได้ประชุมกันในเวลาไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน และไม่มากกว่าหกสัปดาห์ภายหลังการประชุมครั้งแรก

ข้อความอันที่ประชุมครั้งแรกได้ลงมตินั้น ได้จดลงไว้เต็มสำนวนในคำบอกกล่าวนัดประชุมครั้งหลังด้วย

ที่ประชุมครั้งหลังได้ลงมติยืนยันตามมติของที่ประชุมครั้งแรกโดยคะแนนเสียงข้างมากนับได้ไม่น้อยกว่าสองในสามส่วนของจำนวนเสียงทั้งหมด

(เรื่อง หมายความว่า สารหรือเนื้อหาของสิ่งซึ่งเนื่องกับข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ) หรือใช้คำว่า “เรื่องราวที่จะประชุม” (เรื่องราว หมายความว่า เรื่องที่พรรณนาหรือควรพรรณนาให้ละเอียด) หรือ “ระเบียบวาระ” (ลำดับรายการที่กำหนดไว้เสนอที่ประชุม)

สำหรับคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๖๔๔/๒๕๒๐ นั้น คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๓) เห็นว่า เรื่องตามคำพิพากษานี้มีประเด็นต่างไปจากข้อหาหรือของกรมทะเบียนการค้า ตามคำพิพากษาดังกล่าวนั้นเป็นเรื่องการลงมติเปลี่ยนตัวผู้ชำระบัญชีมิใช่เรื่องถอดถอนกรรมการ นอกจากนั้นคำพิพากษานี้ได้วินิจฉัยในเบื้องต้นแล้วว่า ในกรณีมีผู้ชำระบัญชีสองคน ผู้ชำระบัญชีเพียงคนเดียวจะจัดการเรียกประชุมใหญ่ไม่ได้ การประชุมใหญ่จึงไม่สมบูรณ์ตามมาตรา ๑๒๖๑^{๒๑}

เรื่องทำนองเดียวกันนี้เคยมีคดีขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๗๐๐,๒๗๐๑/๒๕๒๘ ระหว่างบริษัทโรแอล คลิฟ บิช โฮเทล จำกัด ที่ ๑ นายประเสริฐพุตระกูล ที่ ๒ และนางพาง วรธนะกุล ที่ ๓ โจทก์ กับนายจิตรต์ ทศนะประเสริฐ นายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท กรุงเทพมหานคร กระทรวงพาณิชย์ ที่ ๑ นายวีระชัย วงศ์พานิช ที่ ๒ นางพรรณี วงศ์พานิช ที่ ๓ นางเพ็ญพรรณ ตันตินิรันดร์ ที่ ๔ นายสิน พุตระกูล ที่ ๕ นายแพทย์ประสิทธิ์ พุตระกูล ที่ ๖ และนายประสงค์ พุตระกูล ที่ ๗ จำเลย เรื่องขอให้เพิกถอนรายงานการประชุม ซึ่งมีประเด็นว่า เนื่องจากการประชุมวิสามัญครั้งที่ ๒/๒๕๒๕ หลังจากแยกประชุมแล้ว ฝ่ายโจทก์ได้ลงมติให้ปลดจำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๔ ออกจากการเป็นกรรมการของโจทก์ที่ ๑ โดยไม่มีระเบียบวาระการประชุม ปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยมีว่า มติดังกล่าวนี้อาจใช้ได้หรือไม่ และแม้ว่าคดีจะถึงที่สุดในชั้นอุทธรณ์ (เพราะคู่ความไม่ฎีกา) ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาว่า “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๕๑ บัญญัติว่า กรรมการนั้นเฉพาะแต่ที่ประชุมใหญ่เท่านั้นที่อาจตั้งหรือถอนได้ เมื่อถือว่าการประชุมของฝ่ายโจทก์เป็นการประชุมโดยชอบ การลงมติปลดจำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๔ จึงชอบด้วยกฎหมาย แม้ไม่มีระเบียบวาระก็กระทำได้ เพราะไม่มีกฎหมายบังคับว่าจะต้องมีระเบียบวาระก่อน ทั้งเป็นการแก้ไขปัญหามาเฉพาะหน้าไม่ให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ที่ ๑ เมื่อฟังว่ามติที่ประชุมวิสามัญครั้งที่ ๑ และ๒/๒๕๒๕ กับมติให้ถอนจำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๔ ออกจากการเป็นกรรมการของโจทก์ที่ ๑ ชอบแล้ว การที่จำเลยที่ ๑ ไม่รับจดทะเบียนให้ฝ่ายโจทก์ จึงไม่ชอบ”

อนึ่ง สมควรที่จะได้กล่าวถึงคำชี้แจงของผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ฝ่ายที่สองตอนหนึ่งซึ่งกล่าวว่า ถ้าจะตีความอย่างกว้างโดยถือว่าในวาระประชุม “เรื่องอื่น ๆ” ที่ประชุมผู้ถือหุ้นสามารถรับข้อเสนอของผู้ถือหุ้นมาพิจารณาในเรื่องใด ๆ ก็ได้ โดยไม่ต้องมีขอบเขตแล้ว ก็จะเปิดโอกาสให้กรรมการเอาเปรียบผู้ถือหุ้นไม่ให้มีทางเตรียมตัวมาเสนอให้พิจารณาในเรื่องที่จะพูดกันในที่ประชุม โดยวิธีออกระเบียบวาระเพียงข้อเดียวว่า จะประชุมใน “เรื่องอื่น ๆ” เท่านั้น คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๓) ได้พิจารณาความเห็นดังกล่าวข้างต้น

^{๒๑} มาตรา ๑๒๖๑ ถ้ามีผู้ชำระบัญชีหลายคน การใด ๆ ที่ผู้ชำระบัญชีกระทำย่อมไม่เป็นอันสมบูรณ์นอกจากผู้ชำระบัญชีทั้งหลายจะได้ทำร่วมกัน เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่หรือศาลจะได้กำหนดอำนาจไว้เป็นอย่างอื่นในเวลาตั้งผู้ชำระบัญชี

แล้ว เห็นว่า เรื่องนี้เกี่ยวกับภาษาไทย ฉะนั้นก่อนอื่นจึงควรพิจารณาถึงความหมายของคำว่า “อื่น” ซึ่งตามพจนานุกรมให้ความหมายไว้ว่า “นอกออกไป ต่างออกไป” อันมีความหมายและอธิบายได้อยู่ในตัวแล้วว่า การจะใช้คำว่า “อื่น” ได้นั้น จะต้องมียุทธหรือเรื่องใดวางไว้เป็นหลักให้เปรียบเทียบได้เสียก่อนแล้วจึงจะมียุทธหรือเรื่องอื่นได้ จะกล่าวถึง “เรื่องอื่นๆ” ขึ้นมาลอยๆ เพียงข้อเดียวโดยไม่มีเรื่องอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาก่อนแล้วย่อมเป็นเรื่องที่ไม่อาจมีขึ้นได้

ฉะนั้น โดยสรุปคณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๓) เห็นว่า หนังสือบอกกล่าวนัดประชุมในระเบียบวาระ “เรื่องอื่นๆ” นั้น ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นย่อมจะพิจารณาและลงมติในเรื่องถอนกรรมการได้

ส่วนปัญหาที่ว่า ระเบียบวาระการประชุม “เรื่องอื่นๆ” ควรจะมีขอบเขตเพียงใด และเรื่องในลักษณะใดนั้น เมื่อมีความเห็นว่าที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นจะพิจารณาและลงมติในเรื่องถอนกรรมการโดยระเบียบวาระ “เรื่องอื่นๆ” ได้แล้ว ข้อหาเรื่องนี้จึงไม่ต้องพิจารณา

(ลงชื่อ) อมร จันทสมบุรณ์

(นายอมร จันทสมบุรณ์)

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

กรกฎาคม ๒๕๒๙